

Risto Rautee – Torpparisuvusta työväenmuusikoksi

04/12/2017

Risto Rautee kiittää musiikillista uraansa tukeneita Tapio Lipposta ja Reino Bäckströmiä. – Reiska olisi ansainnut taiteilijaeläkkeen jo moneen kertaan. Kuva Tiina Pelkonen

”Joko olemme niin pirun hyviä, että pysymme aina pinnalla, tai sitten työväenliikkeen taso ei kehity mihinkään” (Risto Rautee ja Reino Bäckström vappujuhlassa Hakaniemessä vuonna 2012).

Neilikka-yhtyeestä tunnetuksi tulleelta lauluntekijältä **Risto Rauteelta** on usein kysytty, onko hän sukua **Veli sisko** -laulun tekstintekijälle **Elsa Rauteelle**.

– Hän oli isäni täti. Isäni isoisä **Kalle Kallenpoika Tohka** (1863–1937) oli Laukon kartanossa torpparina, Rautee kertoo.

Viime vuosisadan alun torpparihäädöissä Tohkan perhe joutui lähtemään Rautee-nimisestä torpastaan. He ottivat uudeksi sukunimekseen torpan nimen, ja Elsa-tytär kirjoitti häädöistä muistelot *Torpan tytön kertomaa*.

Risto Rautee syntyi vuonna 1953 ja kasvoi Sirola-opistossa Hämeenlinnassa. Entisen kansanopiston komea päärakennus tunnetaan nykyisin paremmin Vanajanlinnana. Se päättyi sotavuosina Saksalle, ja saksalainen omaisuus luovutettiin sodan jälkeen Neuvostoliitolle, joka puolestaan myi sen **Yrjö Sirolan** säätiölle.

– Isäni opetti Sirola-opistossa, ja äitini oli siellä emäntänä. Minä kävin Hämeenlinnan yhteiskoulua ja soitin klarinettia koulun orkesterissa.

Opiskelu Hämeenlinnan Musiikkiopistossa ei maistunut Rauteelle vuotta kauempaa. Yhtälö, johon liittyivät stressaavat tutkinnot, klassinen musiikki ja murrosikä, ei toiminut. Lukiovuosina harrastus hiipui.

Ylioppilaaksi valmistuttuaan Rautee lähti Helsingin Teknilliseen Korkeakouluun opiskelemaan tietojenkäsittelyoppia. **Marja-Maija Rautee** houkutteli pikkuveljensä laulamaan Kulttuuritalolla toimivaan Vasara-ryhmään. Ryhmän vetäjä, syksyllä 2017 menehtynyt **Tapio Lipponen**, tunnettiin yhteistä Muksut ja Kukonpojat.

Kun Lipponen kuuli, että Risto-veli soittaa klarinettia, piti soitin sitten tuoda seuraaviin harjoituksiin.

– Koesoitossa pilli vain vinkui. ”Tapu” sanoi: ”hyvä, hyvä, sulle hankitaan saksofoni”. Toisella kommentilla hän olisi voinut kerralla kaataa orastavan musiikkiharrastukseni, Rautee muistelee.

Rautee soitti alttosaksofonia myös Kulttuuritalon Big Bandissä sekä tutustui **Reino Bäckströmiin** ja **Ari Pöntiseen**, joiden kanssa perusti Ay-trion vuonna 1973.

– Myöhemmin ryhmä laajeni Ay-kvartetiksi, Ari jäi pois, tilalle tulivat **Airi Salmén** ja **Kalevi Immonen**. **Marjatta Meritähti** sävelsi meille, mutta ei kuulunut ryhmään.

Reino Bäckströmiä Rautee kutsuu yhdeksi tärkeimmistä oppi-isistään, joka olisi ansainnut taiteilijaeläkkeen ”jo moneen kertaan”. Vuonna 2012 Rautee ja Bäckström soittivat omissa kokoonpanoissaan Hakaniemen vappujuhlassa.

– Mietittiin, että siellähän me olimme 40 vuotta aikaisemminkin. Joko olemme niin pirun hyviä, että pysymme aina pinnalla, tai sitten työväenliikkeen taso ei kehity mihinkään.

Neilikka Kulttuuritalon 20-vuotisjuhlassa vuonna 1978. Vasemmalta Mauri Saarikoski, Asta ja Ritva Tyventö, Merja Porna, Eero Nissinen, Risto Rautee, Tapani Jämsen ja Martti Orenius. Risto Rauteen valokuva-albumista.

Ei pelkkiä taistelulauluja

Risto Rautee perusti Neilikka-yhtyeen vuonna 1975 ja alkoi tehdä sille laulusovituksia.

– Löysimme ”hoviaveltäjäksi” **Olle Söderholmin**, turkulaisen keskiaikaisen musiikin harrastajan. Hänen sävellyksissään on erikoinen harmonia, josta tuli Neilikan tunnusomainen soundi. Esimerkiksi E-molliin tultiin H-mollin, eikä H-seiskan kautta.

Laululiikkeen kulta-aikoina 1970-luvulla ei suinkaan aina seisty etukenossa taistelulauluja laulaen. Neilikka-yhtyeen ensimmäisellä pitkäsoittolevyllä *Arkinen laulu rakkaudesta* (CBS 82586) on vain yksi työväenlaulu: *Partisaanivalssi*.

Siitä huolimatta niin sanotuista ohjelmaryhmistä tiedettiin aina, mitä poliittista ryhmää ne edustivat: Neilikka edusti kansandemokraattista enemmistösiipeä. Eniten ja kovimmalla äänellä lauloivat ”taistolaiset” eli SKDL:n niin sanotun vähemmistön edustajat. Myös sosialidemokraattiset ohjelmaryhmät raivasivat sitkeästi tietään mikrofonien taakse.

Neilikka toisen levynsä harjoitusten tauolla vuonna 1979. Edessä Mauri Saarikoski, takana vasemmalta Martti Orenius, Kaj Kuittinen (levyn taustaorkesterin sovittaja, ei yhtyeen jäsen), Asta Tyventö, Juhani Nylund, Ritva Tyventö, Risto Rautee ja Eero Nissinen. Risto Rauteen valokuva-albumista.

Neilikka kukki ja kuihtui

Neilikka pääsi tekemään single-levyn Love Recordsille vuonna 1975. Levyn A-puolella on *Partisaanivalssi* (säv. ja san. **Stanislaw Magierski**, suom. **Heikki Harma**) ja B-puolella *Haluan löytää uuden laulun* (säv. **Grigorij Ponomarenko**, san. **Margarita Agashina**, suom. **Jukka Jarvola**).

– Love Records ei välittänyt tuottaa meille ”enemmistöläisille” albumia, Risto Rautee kertoo.

Ongelma ratkesi, kun Neilikka oli yhtä aikaa **Tapani Kansan** kanssa keikalla Chile-solidaarisuustilaisuudessa UKK-hallissa vuonna 1977. Ilmaiseksi esiintyneen Kansan bändille olisi pitänyt maksaa, joten hän pyysi Neilikkaa säestäjäkseen.

– Hänen ensimmäinen laulunsa oli *Comandante Che Guevara*, joka alkaa sanoilla ”Kansa unohda ei koskaan”. Mutta Kansa unohti ja aloitti laulunsa hyräilemällä, Rautee kertoo ja nauraa.

Kansa ehdotti yhteistyötä. Hän toimi silloin CBS:llä tuottajana ja oli valmis tuottamaan Neilikalle pitkäsoittolevyn.

– Mentiin ylikansallisen levy-yhtiön leipiin, kun työväenliikkeen Love ei meitä huolinut, Rautee sanoo.

Neilikan ensimmäinen albumi myi 6000 kpl, ja yhtye sai tehdä seuraavana vuonna toisen, joka sekkin myi 3000 kpl.

– Aktiiviaikoina meillä oli ollut vuodessa yli sata tapaamista harjoitusten tai keikkojen vuoksi. Sitten ryhmän nuorimmat aloittivat opiskelun, ja vähän vanhemmat perustivat perheitä ja etenivät urillaan. Päätimme yhteisymmärryksessä lopettaa vuonna 1980.

Sen jälkeen Neilikka on esiintynyt kaksi kertaa: Suomen Demokraattisen Nuorisoliiton 50-vuotisjuhlilla vuonna 1994 sekä 60-vuotisjuhlilla vuonna 2004.

”Opiskelu, työ ja luokkataistelu”

Risto Rautee valmistui diplomi-insinööriksi vuonna 1978, mutta meni jo 1973 osapäiväisesti töihin suomalaisen huipputeknologian pioneiryhtykseen Digelius Electronics Finlandiin, joka teki Suomen ensimmäisen mikrotietokoneen. Yrityksessä työskenteli myös elektronisen musiikin uranuurtaja, syksyllä 2017 edesmennyt **Erkki Kurenniemi**.

Rautee nostaa pystyyn kolme sormeaa:

– Niinä vuosina elämässäni oli yhtä aikaa kolme isoa asiaa: ”opiskelu, työ ja luokkataistelu”.

Digeliuksesta hän siirtyi Nokian tytäryhtiöön Softplaniin, jonka jälkeen hänet pyydettiin kirjapaino Yhteistyön tekniseksi johtajaksi kehittämään tietokonepohjaista tekstinvalmistusta.

– Yhteistyössä painettiin Kansan Uutisia, joten poliittisesta taustastani oli apua, Rautee kertoo.

Veikkauksen kehityspäälliköksi Rautee otettiin ”taustasta huolimatta” vuonna 1984. Hänet nimettiin myöhemmin tekniseksi johtajaksi, sittemmin titteli vaihtui kehitysjohtajaksi.

– Veikkauksen aloitti nettipelit ensimmäisenä isona rahapeliyhtiönä maailmassa. Minulla oli siinä paljon vaikutusvaltaa. Eläkkeelle jäin Veikkauksen ja amerikkalaisen GTECH:in yhteisyritys Innoka Oy:n varatoimitusjohtajan tehtävistä.

Työ ja musiikkiharrastus olivat Rauteen elämässä kaksi erillistä lokeroa. Poikkeuksen tekivät **Jouko Aaltosen** *Kenen joukoissa seisot* -elokuvan kuvaukset, joissa laululiikkeen keskeiset henkilöt lauloivat arkisissa ympäristöissään.

– Elokuvassa laulan Partisaanivalssia asiamiespäätteiden seassa Veikkauksen koulutusluokassa.

Elokuva voitti 2007 parhaan dokumenttielokuvan Jussi-palkinnon. Rautee kuitenkin harmittelee, ettei siinä näytetty kuvattavien nimiä, ja se oli ”taistolaispainotteinen”.

Risto Rautee piti useamman vuoden taukoa harrastuksestaan, kunnes alkoi toimia muusikkona harrastajateatteri Kultsan tuotannoissa. Hän perusti myös Koralli-yhtyeen, jonka jäsenistä suurin osa oli kultsalaisia.

– Korallin jälkeen tuli Soleado, joka periaatteessa on edelleen olemassa, vaikka ei juuri keikkoja. Jos joku pyytää, niin kyllä minä sen kokoon saan, Rautee lupaa.

Sävellyksiä toista sataa

Risto Rautee muistaa tehneensä toistasataa sävellystä. KSL-opintokeskus julkaisi 1983 *Eillisestä huomiseen* -vihkosen, jossa on niistä useita kymmeniä.

– Olen säveltänyt **Eino Leinoa**, **Elvi Sinervoa**, **Aila Meriluotoa**, **Lauri Viitaa**, **Eila Kivikk’ahoa**... Tutustuin myös Ruotsista Suomeen muuttaneeseen ja sittemmin edesmenneeseen runoilijaan **Aappo I. Piippon**, jolta sain tekstejä sävellettäväkseni.

Omia tekstejä Rautee ei juuri ole tehnyt, ellei käännostekstejä espanjasta ja venäjältä lasketa. Hän riimiteli, kun joku ensin teki raakakäännökset. Rauteen suomennos on esimerkiksi Maailman nuorison ja ylioppilaiden Kuuban festivaalien tunnuslaulu *Uusi kukka* (*En busca de una nueva flor*, säv. ja san. **Garcia Fraga Ireño** ja **Porcel Miguel C**).

Neilikan toiselle pitkäsoittolevylle **Kaj Kuittinen** teki melodian, josta puuttuivat sanat vielä pari päivää ennen äänitystä.

– Kirjoitin sanoja lauluun työhuoneessani kirjapaino Yhteistyössä. Jos joku tuli huoneeseen, peitin tekstin paperilla, joka oli valmiina vasemmassa kädessä.

Lauluun Kuu paistaa ikkunaan tuli paljon pitkiä vokaaleja ja yksinkertainen sanoma.

– Siinä ihmiset menevät duuniin ja rakastelevat illalla verhojen takana: ” Jossain jää valo palamaan verhojen taa, niin hetki koittaa jolloin rakastaa saa. Kuu paistaa ikkunaan, maa varjojaan luo, taas ihmiset toisillensa rakkauttaan suo..”

Laulu syntyi vuonna 1979, ja Rautee tapasi kesällä 1980 Kaaren baarissa **Pirjo Pensolan**, josta tuli hänen vaimonsa. Pensola oli etäisesti tuttu, koska työskenteli Kansan Uutisissa, jota kirjapaino Yhteistyö painoi.

Lappeenrannasta kotoisin oleva Pirjo os **Nevalainen** tuli 14 vuotiaana toiseksi laulukilpailussa, jonka voitti 17 vuotias **Anneli Sari**. Myöhemmin hän oli jonkin aikaa mukana miehensä vetämässä Koralli-yhtyeessä.

– Pirjolla oli tavatessamme edellisessä avioliitossaan syntynyt kaksivuotias tytär **Karoliina**, yhteisiä lapsia meillä ei ole. Olen kuitenkin Ukki Karoliinan pojille **Eliakselle** (12) ja **Milolle** (10).

Musiikkiharrastus on tuottanut Risto Rauteelle huippuhetkiä muun muassa ulkomaanmatkoilla Saksassa, Neuvostoliitossa, Kuubassa ja Unkarissa. Hienoinpana kokemuksenaan hän kuitenkin pitää 50-vuotisjuhlakonserttiaan Arena-teatterissa vuonna 2003. Konsertissa lauloivat muun muassa **Anne Nielsen** ja **Eero Nissinen** ammattilaisista kootun komppi- ja puhallinryhmän säestyksellä. Pianoa soitti Kaj Kuittinen, joka sovitti konsertin musiikin.

– En itse ollut lavalla, siellähän oli niin paljon itseäni parempia soittajia ja laulajia. En halua olla eturivissä esillä. Eniten nautin siitä, jos sävellyksiäni tai sovituksiani esitetään.

Tiina Pelkonen

[Kuuntele Risto Rauteen säveltämä ja Maj-Lis Erosen sanoittama laulu Elokuun varjot](#)

